

N:o 15.

Af herr **Å. H. Hammarskjöld**, om skrifvelse till Konungen
i fråga om beräkningsgrunden för lämnande af utflytt-
ningsbidrag af statsmedel vid laga skifte.

Genom kungl. kungörelsen den 27 september 1861 angående under-
stöd af allmänna medel till utflyttningar i följd af laga skiften samt
inom Stora Kopparbergs län verkställda storskiftesförrättningar äro de
belopp bestämda, som vid laga skiftesförrättningar skola af statsmedel
utgå till utflyttande delegare. Uti § 1 stadgas sålunda: »För hvarje sär-
skildt bebyggt hemman eller hemmansdel samt för utjord, om den för
sig är särskildt skattlagd och bebyggd, hvars innehafvare vid laga skifte,
eller ock vid sådant storskifte inom Stora Kopparbergs län, som med
bidrag af allmänna medel verkställes, blifvit ålagd att utflytta alla sina
åbyggnader, skall, när skiftet blifvit fastställt, samt därest hemmanet,
hemmansdelen eller utjorden ej förut undergått enskifte eller laga skifte,
eller ock storskifte jämlikt tredje punkten i kungl. kungörelsen den 18
februari 1859 om ändrade föreskrifter i afseende på besuttenhet och skiftes-
väsendet i Stora Kopparbergs län, understöd till utflyttningen erhållas af
af allmänna medel, såsom gåfva, nämligen:

för hemman eller hemmansdel, innehållande, efter förmedling räknadt, under samt t. o. m.	$\frac{1}{16}$	mantal	r:mt r:dr	75,—
däröfver t. o. m.	$\frac{1}{8}$	»	» »	112,50
» »	$\frac{1}{4}$	»	» »	150,—
» »	$\frac{1}{2}$	»	» »	187,50
öfver	$\frac{1}{2}$	»	» »	225,—
för utjord			» »	75,—

Inom sådant skifteslag i Stora Kopparbergs län, där mantalsindelning icke äger rum, skall understödet, ehvad hemmanet eller hemmansdelen är med flera eller färre hus försedd, beräknas till hälften af hela den uppskattade utflyttningskostnaden, dock ej i något fall utöfver 225 rdr.»

Emot otidsenligheten i dessa stadganden kunna berättigade anmärkningar göras. Hemmantalet har aldrig varit någon tillförlitlig värdemätare för jordegendom, och dess olämplighet såsom sådan har under årens lopp framträdt allt skarpare, hvarför det ock numera i de flesta fall öfvergifvits. De oegentligheter och orättvisor, till hvilka det kan gifva anledning, äro väl kända. Enhvar med landsbygdens förhållanden förtrogen person är säkerligen i tillfälle att kunna framvisa talrika fall, där inom samma ort hemman med höga mantal äro mindre värda än andra med lägre, och snart sagdt oräkneliga exempel på hemman med lika mantal men betydligt växlande värden. Man kan såsom en allmängiltig regel fastslå, att storleken af ett hemmans behöfliga åbyggnad bestämmes af hemmanets afkastning från åker och äng, icke af dess hemmantal, men då nämnda afkastning i sin ordning är i första rummet beroende af den odlade eller till äng brukade markens areal, hvilken kan högst betydligt variera för olika hemman, bör det vara tydligt, att hemmantalet icke är lämpligt såsom beräkningsgrund för byggnadsbidrag.

Härtill kan ytterligare läggas, att kostnaderna för utflyttningar äro beroende dels på de utflyttade husens storlek och beskaffenhet, dels på afståndet till den nya byggnadsplatsen och terrängens lämplighet för bebyggande, dels äfven på i orten gällande pris å arbete och materialier, och man kan väl icke om någon af dessa omständigheter säga, att den står i inre samband med hemmantalet.

Det är icke svårt att finna en annan, naturlig och därför äfven rättvisare och bättre beräkningsgrund, nämligen den, att *utflyttningsbidraget bör utgöra en viss andel af den beräknade kostnaden*. I åberopade kungl. kungörelse är denna princip redan erkänd och delvis tillämpad, nämligen vid bestämmande af utflyttningsbidragen efter storskiftena i Kopparbergs län, där inga hemmantal förekomma. Där stadgas, att bidraget skall »beräknas till hälften af hela den uppskattade utflyttningskostnaden, dock ej i något fall utöfver 225 rdr». Det synes då icke vara mycket som hindrar att taga steget fullt ut och tillämpa denna redan erkända princip öfver hela landet.

De bidrag, som enligt åberopade paragraf tillerkännas utflyttande skiftesdelägare, fastställdes till sin storlek för 42 år sedan. Förhållandena voro

då mycket olika mot nu. Penningens värde var större, priserna å arbete och materialier vida lägre, och därjämte var den odlade jordens areal långt mindre än nu, hvarför icke heller så stora byggnader behöfdes. Tager man skälig hänsyn till dessa ändrade förhållanden, är det påtagligt, att statsbidraget, från början njuggt tillmätt, numera måste vara alldeles otillräckligt. Hur litet denna utgift tynger på statskassan, framgår af den från kungl. statskontoret lämnade uppgiften, att det af staten lämnade utflyttningsbidraget för hela riket under år 1901 uppgick till endast 11,401 kronor 97 öre. En med förhållandena väl förtrogen person har för mig uppgifvit, att inom Kalmar län utflyttningskostnaden för de vanligen förekommande och ingalunda öfverflödiga byggnaderna vid ett fjärdedels mantal af medelstorlek bruka beräknas till 1,000 å 1,200 kronor. För min del tror jag, att summan behöfver fördubblas, men äfven om man stannar vid det lägsta och uppenbarligen otillräckliga beloppet af 1,000 kronor, måste man väl erkänna, att i förhållande härtill det bestämda statsbidraget, 150 kronor, är för litet. Om kostnaden för flyttningen vore den enda eller hufvudsakliga som drabbar skiftesdelägarne, eller om staten bidroge med någon del af den egentliga skifteskostnaden, ginge det väl ändå an, men här äger det egendomliga förhållandet rum, att en hel tjänstemannakår, kommissionslandtmätarne, uteslutande aflönas af den skiftesbehöfvande och skiftessökande jordägareklassen, inom hvilken de mindre hemmansägarne med ringa ekonomisk bärkraft utgöra det stora flertalet. Kan det under sådana förhållanden anses vara för mycket begärdt, att staten bidrager med halfva kostnaden för utflyttningen?

Det kan väl icke förnekas, att det ligger i statens eget intresse att påskynda jordens skiftande, ty så länge ägorna äro oskiftade, är det för innehafvarne omöjligt att sköta dem rationellt eller att inlåta sig på större odlingsföretag, i följd hvaraf stora vidder få ligga oodlade, till skada icke blott för ägarne utan äfven för staten. Exempel på de mest olidliga förhållanden i fråga om ägornas läge och splittring kunna utan svårighet framdragas. Jag skulle kunna namngifva en hemmansägare i Kalmar län, ägare till $\frac{1}{3}$ mantal, hvilken har sina ägor spridda på *ett hundratte* olika ställen och hvilkens ständiga bekymmer det är att icke glömma att så och skörda några af dessa småbitar. När jordägare lefva under så besvärliga förhållanden, kan det synas underligt, att de ej skynda sig att begära laga skifte, men det som afhåller dem därifrån är den stora kostnaden och den ringa hjälp de få af staten. Kostnaden är i själfva verket så stor, att det fordras en god förtröstan på egen bärkraft och ganska

mycket mod, innan någon vågar trotsa sina grannars misshag genom att begära laga skifte. Huru förhållandena äro i Norrland, där hela oskiftade byar hellre säljas till bolagen än delägarne våga inlåta sig på ett laga skifte med däraf följande ekonomisk ruin för många, må här blott antydast.

Inom de flesta delar af landet finnes ännu mycken oskiftad jord. Af landtmäteristyrelsens underdåniga berättelse för år 1901, tab. 7, ses dess fördelning på de olika länen, bland hvilka Kopparbergs och Kalmar intaga den ogynnsammaste ställningen. Skall skiftesverket fortgå lika sakta som hittills, komma för det förra länet att åtgå omkring 350 år och för det senare omkring 60 år, innan det blir färdigt. Äfven dessa siffror tala för behovet af ett kraftigare understödjande af skiftesverket.

Genom det som nu blifvit anfördt har jag sökt gifva skäl för det påståendet, att omförmälda stadgande är i stort behof af ändring. Då något förslag till ändring dock icke lär kunna framställas, förrän utredning i frågan skett, får jag härmed vördsamt föreslå, att Riksdagen måtte besluta

att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville efter nödig utredning låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i 1 § af kungl. kungörelsen den 27 september 1861, att beräkningsgrunden för lämnande af utflyttningsbidrag af statsmedel vid laga skifte måtte blifva mera rättvis och tidsenlig än den nu gällande, och själfva bidragen bättre afpassade efter behovet.

Stockholm den 23 januari 1903.

Hugo Hammar skjöld.